باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسىن دەستە بەرىك ساقتاپ، كۈرەسكەرلىك بەيىمەن جاستىق شاقتىڭ نىتا ـ جىگەرىن تاسقىنداتتى

(باسى 1 ـ بەتتە)

ۋىرەنۇى مەن اۋىل ـ قىستاق امالياتىن تەمىز ۇش-تاسترىپ، اۋىل شارۋاشىلىعىن ئىۋىۋ نىتاسىن نىعايتىپ، اۋىل شارۋاشىلىعىن گۇلدەندىرۇ قابىلەتىن جەتىلدىرىپ، اۋىل ـ قىستاقتى گۇلدەندىرۇ ۇلكەن ساحانىسىندا ەڭبەك ئىسكەرىپ، ۇلەس قوسىپ، اۋىل شارۋاشىلىعىن، اۋىل ـ قىستاقتى وسىزامانداندىرۇدى جەدەل ىلگەرىلەتۋگە، جاپپاي سوتسيالىستىك وسىزامانداندىعان مەملەكەت قۇرۇعا جاستىق كۇش ـ قۇاتىن ارناۋدىن ئۇمىت ەتەمىن" ـــــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ بىيل 5 ـ ايدىڭ 1 ـ كۇنى جۇڭگو اۋىل شارۋاشىلىق داشۇەسى ىلىم ـ تەحنيكا شاعىن اۋلاسىندىعى وقۇشىلارعا جازعان جاۋاپ حاتىنان.

[جاستىق حيكايىسى] "باس شۇجيدىڭ جاۋاپ حاتى ئىز جوننەدەگى شابىتتاندىرۇ مەن ۇمىتكە تولى بولىپ، ئىزدىڭ اۋىل شارۋاشىلىعىندا قۇاتتى ەل قۇرىلىسىنا ۇلەس قوسۋ بەكىمىزدى ونان ارى بەكەمدەي ئەتۇستى. جاڭا داۋىردەگى جۇڭگو جاستارى قاتارىندا ئىز، ئىسۇز جوق، نەگزگى ساتىعا تامىر تارتىپ، ئىبلىم جانە تەحنيكا ارقىلى شارۋالارعا قىزمەت وتەيمىز"، ـ دەدى ۇ يمان تەبىرەنە.

بىيل 25 جاستاعى ۇ يمان ـــ جۇڭگو اۋىل شارۋاشىلىق داشۇەسىنىڭ بايىلقتان پايدالانۇ جانە وسىمدىكتەردى قورعاۋ ماماندىعىنىڭ اسپىرانتى، جۇڭگو اۋىل شارۋاشىلىق داشۇەسىنىڭ ىلىم ـ تەحنيكا شاعىن اۋلاسىندا اسپىرانتتاردى جەتىلدىرۇ ۇلگىسى بويىنشا ۇ يماننىڭ وقۇى، نەگىزدىنەن، حىبەي ولكەسى چۇيجوۋ اۋدانىنىڭ ۇاڭجۇاڭ قىستاعىندا ورىندالدى.

"وسى بىرنەشە كۇندە اتىز باسىندا بولدىق". ۇ يمان "1 ـ مامىر" كەزىندە دەمالمادى، كۇندەلىكتى ۇىرەنۇ مەن زەرتتەۋدەن سىرت، ول ئار كۇنى قىستاق سىرتىندا ئىبداي اتىزنا بارىپ، ئىبدايدىڭ ئوسۋ جاعدايىن كورىپ، ئىرى استىق ەگۇشىلەردىڭ ۇشقىش ايپاراتىپەن ەگىن باپتاۋ جۇمىستارىن جۇرگىزۋىنە جەتەكشىلىك ەتتى.

ئدال قازىرگى كەز سولتۇستىكتە ئىبداي ئوسۋىنىڭ تاماشا مەزگىلى، ۇ يمان مەن بىرنەشە اسپىرانت ساباقتاسى ئار كۇنى ەگىن باپتاۋمەن ابىگەر بولدى. ۇ يمان بىلاي دەدى: الدىڭعى ئىبىر مەزگىلدە تولاسسىز جاڭبىر جاۋدى، جاڭبىردان كەيىنگى اتىزداردىڭ ىلعالدىعى كۇشتى بولعاندىقتان، دەرت ـ دەربەزدەر مەن زياندى جاندىكتەر وڭاي پايدا بولادى، ەگەر باپتاۋعا نەمقۇرايدى قارالسا، استىق ئونىمى نەپالعا ۇشرايدى.

بىيل 67 جاستاعى قىستاق تۇرعىنى ۇاڭ حۇايچىننىڭ ايتۇىنشا، ونىڭ ئبيداي ەگىلگەن 9 مۇ جەرى اسپىرانتتاردىڭ سناق اتىزندا ەكەن، ەگىندى قاي ۇاقتىتا سۇارۇ، قاندايى تىڭايتقىش بەرۇ، قالاي ئدارى شاشۇ دەگەندەردىڭ بارلىعىن ىلىم ـ تەحنيكا شاعىن اۋلاسىندا وقۇشىلاردىڭ ۇسىنسى بويىنشا دىستەپ، حيميالىق تىڭايتقىشتى، سۇدى ۇنەمدەپ قانا قويماي، مول ئونىم الىپتى.

ۇ يمان تۇرعان ىلىم ـ تەحنيكا شاعىن اۋلاسىنىڭ چۇيجوۋ اۋدانىندا 5 سناق اتىزى بار، وندا 20 نەشە باقىلاۋ ـ ولشەۋ ئتۇينى ورنالاستىرىلعان، بۇلاردىڭ بارلىعى وزىق اۋىل شارۋاشىلىعى تەحنيكاسىن زەرتتەيتىن جانە جالپىلاستىراتىن ساباقحانا ەسەپتەلەدى. ولار ۇشقىش ايپاراتپەن كوپ سپەكترلى السىتان مەڭگەرۇ ارقىلى كوكتەۋ جاعدايىنا تۇجىرىم جاساپ، اۋىل شارۋاشىلىعى تەحنيكالىق قىزمەت وتەۋ سايمان ساندىعىنان پايدالانىپ توپىراقتىڭ دىمقىلدىعىن جانە ئتۇرلى ەلەمەنتتەردىڭ قۇرامىن تەكسەرىپ ولشەپ، تىڭايتقىش بەرۇ ۇاقىتى مەن تىڭايتقىش بەرۇ مولشەرىن شارۋالارعا دالمە ـ ئدال كورسەتىپ بەرەدى.

ئبيدايدىڭ تۇزاڭدانۇ مەزگىلى باستالعان سوڭ، ونىڭ جۇمىس مولشەرى ەسەلەپ ارتتى. "ئبىر جارىم كۇندە 20 نەشە قىستاققا شاپقىلادىم، قازىر اتىزدا جۇمىس ىستەۋگە 'توسەلىپ الدىم'"، ـ دەدى ۇ يمان. بىلتىر ول جەتەكشىلىك ەتكەن ئبيداي اتىزىنىڭ مۇ باسىندىق ارتقان ئونىمى 200 جىڭنان اسپتى.

ۇلكەن قالاداعى جوعارى مەكتەپكە قابىلدانعانىمەن، اۋىل ـ قىستاقتارعا بارىپ "اسپىرانتتىق وقىدى"، سوڭعى 2 جىلداعى شىنىعۇ ۇ يماننىڭ تۇسىنگەن تەرەڭدەتتى. تاپسىرمانى ەستە بەرىك ساقتاپ، نەگىزگى ساتىعا تامىر تارتتى. اۋىل ـ قىستاقتا ئىس تىندىرۇدى مۇرات ەتكەن ول: "جاستىق شاعىمدى اۋىل شارۋاشىلىعىنا ارناپ، دىسسەرتاتسيانى بايتاق دالادا جازامىن، مەن بۇعان وكىنبەيمىن"، ـ دەدى.

جاستىعى ارقىلى كونە الەۋمەتتىك اۋماقتا جاڭا جالىندى كۇش سىلادى

[باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسى] "جاستار جاڭارىپ تۇرادى، ولاردىڭ جاڭالىق اشۋ نىتاسى ەڭ كۇشتى، جاڭالىق اشۋ قوزعاۋشى كۇشى ەڭ كۇشتى. پارتيا مەن حالىق ىستەرىنىڭ داموى ۇرپاقتان ـ ۇرپاققا جالعاسقان جالىندى جاستاردىڭ ايانباي ۇلەس قوسۋىنان ايرىلا المايدى" ـــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ 2022 ـ جىلى جۇڭگو كوممۇنيستىك جاستار وداعى قۇرىلعاندىعىنىڭ 100 جىلدىعىن قۇتتىقتاۋ جينالسىندا سويلەگەن سوزىنەن.

[جاستىق حيكايىسى] تاڭعى ساعات 7 جارىمدا جيلين ولكەسى چاڭچۇن قالاسى كۇانچىڭ رايونى تۇانشان ئمالىسى چاڭشان حۇايۇان الەۋمەتتىك اۋماعىندا دۇماندى تۇرمىس باستالىپ كەتتى. حان لىيىڭ قىزمەت ورنىنا ەندى عانا كەلگەن كەزدە، تاڭعى جاتتىعۋعا جاسانىپ شىققان بىرنەشە اپاي ونى قاۋمالاپ، سۇراۋدىڭ استىنا الدى.

"شياۋحان شۇجي، بالامىز بىيل وقۇ تاۋىستى، ەستۇىمىزشە، ئبىزدىڭ الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتكەر قابىلدايدى ەكەن عوي"؟

"الەۋمەتتىك اۋماق ورناتىپ بەرگەن وتىندىق گازدان سيگنال بەرگىش بۇزىلسا كىم اۋىستىرىپ بەرەدى، ۇيدى اشكەيلەگەندە الىپ تاستاۋعا بولا ما"؟

....

حان لىيىڭ تۇرعىندارىدى كەڭسەسىنە كىرۇگە ئلتىپات ەتىپ، جارقىن بەينەمەن جاڭا ئبىر كۇندىك قىزمەتىن باستادى.

"90 ـ جىلدارىدىڭ تۇلەگى" حان لىيىڭ 2021 ـ جىلى چاڭشان حۇايۇان الەۋمەتتىك اۋماعى پارتكومىنىڭ شۇجيى مىندەتىن وتكىزىپ العان بولاتىن. ونىڭ الدىنداعى شۇجي ۇزدىك الەۋمەتتىك اۋماق كادرى، "ئداۋىر ونەگەسى" ۇ ياچين بولعاندىقتان، ئشىنارا بۇقارا جۇزىنەن بالالىقتىڭ تابى كەتە قويماعان جاڭا شۇجيدىڭ قىزمەتتىڭ قاجەتىنەن شعا الاتىندىعىنا كۇمانمەن قارادى.

وسى "ئسابي ئجۇزدىڭ" استارىندا "سوم بىلەك" جاسىرىنىپ جاتقانىن كوپشىلىك ەشقاشان ويلاپ كورمەگەن ەدى. ول قىزمەتكە كىرىسە سالىسمەن جۇمىس ورنىن الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەت وتەۋ زالىنىڭ بوساعاسىنا ورنالاستىردى. الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتىندە كىشى ـ گىرىم ئس بولمايدى، ەڭ اۋىر "جۇكتى" قاشاندا حان لىيىڭ تالاسا ارقالايتىن.

20 ـ عاسىردىڭ 80 ـ جىلدارىندا قۇرىلعان چاڭشان حۇايۇان الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ ئشىنارا قۇرىلعىلارىنان ۇزبەي ماسەلە تۇىلىپ تۇراتىن. ئبىر جولى 70 نەشە جاستاعى تۇرعىن لي اپاي ونى نزدەپ كەلىپ، بۇرىنعى ۇ شۇجيدى نزدەيمىن دەپ ايعاي ـ سۇرەن سالدى. حان لىيىڭ ۇعىسۋ ارقىلى لي اپايدىڭ ۇينە كىرەتىن عيمارات ەسىگىنىڭ الدىنداعى جەر استى توعانى جارىلىپ كەتكەندىكتەن سۋ قاشاتىن بولىپ قالعانىن ئبىلدى. حان لىيىڭ باسقا ەشتەڭە ايتپاي قىزمەتتەستەرىن شاقىرىپ، كەرەك ـ جاراق الىپ، جۇمىس باسىنا باردى ئارى ئوزى ىسكە كىرىسپ سەمەنت لايىن يلەپ، جارىلعان ورىندى بىتەدى. سودان باستاپ، لي اپاي قىينشىلىققا ۇشىراسا "شياۋحان شۇجيدى نزدەيمىن" دەيتىن بولدى.

جالعىز تۇراتىن قارتتاردىڭ تاماقتانۇ ماسەلەسىن شەشۋ ئۇشىن كوپشىلىك قىزمەتكەرلەردىڭ شاعىن اسحاناسىن قارتتار ۇلكەن اسحاناسى ەتىپ كەڭەيتىپ سالۋدى اقىلداسقانىمەن، قاراجات جەتسىپۋ قىينشىلىعىنا تاپ بولدى. حان لىيىڭ ئوزى باس بولىپ كوپشىلىكتى باستاپ الەۋمەتتىك اۋماقتاعى بوس جەرگە ئتۇرلى كوكونىس ەگىپ اسحانانى قامداپ، وزىندىك قۇندى ازايتىتى ئارى الەۋمەتتىك يگىلىك نىسانى قولداۋىن ىسكە قوسۋدى قاراستىرىپ، الەۋمەتتىك اۋماقتاعى ترەكتى قىزمەتكەرلەردى ئجۇرىپ ـ تۇرۇۋى قولايسىز بولعان قارتتاردىڭ ۇينە تاماق جەتكىزىپ بەرۇگە دەن قويا ۇيمداستىردى.

قىزمەت وتەۋ بارعان سايىن كوڭىلدەن شعىپ، قورشاعان ورتا بارعان سايىن كورىكتەدى. تۇرعىن لاۋجاۋ بىلاي دەدى: ۇساق ـ تۇيەك دىستەر جۇرت كوڭىلىن ايرىقشا مەيىرگە بولەيدى، الەۋمەتتىك اۋماقتاعى جاڭا وزگەرىستەردى شياۋحان شۇجيدىڭ ەڭبەگىنەن بولە قاراۋعا بولمايدى.

تاپسىرمانى ەستە بەرىك ساقتاپ، ۇلەس قوسپ، جاۋاپكەرشىلىك ارقالادى. وسى رەتكى "1 ـ مامىر" كەزىندە حان لىيىڭ دەمالماي، الەۋمەتتىك اۋماقتاعى ساۋدا دۇكەندەرىنىڭ حاۋىپسىزدىگىن تەكسەرۇ جۇمىسىمەن قاربالاس بولعانىمەن، ئوزى قالاعان دىسىنەن قاجمايتىنىن بىلدىرگەن ول: تۇرعىنداردى اناعۇرلىم باقتىتى تۇرمىسقا كەنەلدىرۇ، كونە تۇرعىندار اۋماعىن "اناعۇرلىم جاڭارتۇ" ئۇشىن ئبىز جاستار اناعۇرلىم كوپ قىزمەت دىستەۋدىمز قاجەت، ـ دەدى.

ئشول دالا، قۇبا تۇزگە تامىر تارتىپ، شەكارا وڭىرىدە ارمانعا قانات قاقتى

[باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسى] "جاس ۇرپاقتار جاپاعا شىدامدى بولۇ، ئوز كۇشىنە سۇيەنىپ ئومىر ئسۇرۇ، قاجىرلىلىقپەن كۇرەس جۇرگىزۇ رۇحىنا مۇراگەرلىك ەتىپ جانە ونى ساۋلەلەندىرىپ، داندايىسۇشىلىق پەن ەركەلىكتى تاستاپ، ئبزدىڭ اعا بۇىندارىمىز سياقتى جاستىق جالىندارىن تاريحتىڭ وشپەس ەسكەرتكىشتەرىنە ورنەكتەۋى كەرەك" ـــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ 2022 ـ جىلى حنياندا قىزمەت تەكسەرگەندە سويلەگەن سوزىنەن.

[جاستىق حيكايىسى] "ئسوزسىز، ۇاقىتپەن جارىسىپ مۇناي ۇڭعىماسىندىعى قالىپسىزدىق ماسەلەسىن ئبىر جايلى ەتەمىز"! جۇڭگو مۇنايى شينجياڭ مۇناي الابى سەرىكتەستىگىنىڭ مۇناي الۇ 2 ـ زاۋودى وندىرىسكە قولباسشىلىق ەتۇ ورتالعىندا رۇان سى ـ يا ەكراننان بىرنەشە ۇڭ عىمانىڭ ساندى مالىمەتى قالىپسىز ەكەنىن بايقاعاننان كەيىن، دەرەۋ سايمان قالتاسىن كوتەرىپ عيمارات سىرتىندىعى شارلاۋ ـ تەكسەرۇ اۋتوكولىگىنە قاراي جۇگىردى.

رۇان سى ـ يا مەن قىزمەتتەستەرى ئبىر ساعاتقا تاياۋ جول باسىپ كوز جەتكىسىز ئشول دالاعا جەتتى. بوران ۇشىرعان قۇم تۇيىرشىكتەرى بەتتى ۇرعىلايدى، رۇان سى ـ يا مۇنداي ازاپقا الدەقاشان ادەتتەنىپ كەتكەن ەدى. شەبەرلىكپەن جوندەۋدەن سوڭ مۇناي ۇڭعىماسىندىعى تۇتقىل تۇىلعان قالىپسىز جاعدايى ئساتتى ئبىر جايلى ەتىلدى.

2020 ـ جىلى رۇان سى ـ يا جۇڭگو مۇناي داشۇەسىنىڭ (بەيجيڭ) قارامايلى مەكتەپ رايونىنان وقۇ تاۋىسقاننان كەيىن باتىس بولىككە تامىر تارتىپ، شەكارا ۇڭىردى كوركەيتۇدى تاڭدايدى.

قىينشىلىق پەن سىن ـ سايىسقا ارت ـ ارتىنان ئدوپ كەلدى. ئار جولى شارلاۋ ـ تەكسەرۇ جۇرگىزگەندە اۋىرلىعى 10 نەشە جىلگە كەلەتىن جابدىقتى الا جۇرۇگە تۇرا كەلەدى، باستابىندا كلۇشتى، بولات تىستەۋىكتى قولدانۇعا دا كۇشى جەتپەيتىن رۇان سى ـ يا شارلاۋ ـ تەكسەرۇ قىزمەتىنىڭ وڭايعا سوقپايتىندىعىن سول كەزدە عانا ئبىلدى. 1999 ـ جىلى دۇنيەگە كەلگەن رۇان سى ـ يا قىزمەتتەستەرىنىڭ نازارىندا قايسار قىز ەدى، قايتا ـ قايتا جاتتىعۋ، كۇشەمەلىلىگى جوعارى كاسپىتىك جارىسقا ئوزىن ـ ئوزى ماجبۇرلەپ قاتىناشۋ ارقىلى كاسپىتىك شەبەرلىك دەڭگەيىن جەدەل جوعارىلاتتى.

900 نەشە تاۋلىكتە نولدەن تومەن 30 سەلتسي گرادۋستىق قاقاعان ايىاز بەن 40 سەلتسي گرادۋستىق شىلىڭگىر دىستقتا رۇان سى ـ يا ەشقاشان العان بەتىنەن قايتقان ەمەس. ول ئشول دالاداعى مۇناي تارتقىش پەن ولشەۋ بولمەسىنىڭ ارا-سىندا شاپقىلاپ، تالاي رەت كىنارات تۇىلعان مۇناي ۇڭعىماسىنىڭ قالىپتى ئوندىرىسىن قالپىنا كەلتىردى؛ ئوزى جاۋاپتى بولعان وڭىردەگى جۇزدەگەن مۇناي ۇڭعىماسى مەن پۇنكت ـ قامبالاردا-عى اۋتوماتتى جابدىقتاردىڭ ينفورماتسياسىن ەلەكترلەندىرۇدى ىرەتتىلىپەن ورىنداپ، باسقارۇداعى كۇرەدەلى، ئار قيلى، قىم ـ قۇت قىينشىلىقتاردى ئساتتى شەشتى... "جاپاعا شىدامدى، شايقاس جاساۋعا شەبەر بولۇ" رۇحىنا سۇيەنگەن رۇان سى ـ يا دەربەس مىندەت ارقالاي الاتىن تەحنيك بولىپ جەتىلىپ شقتى.

تاپسىرمانى ەستە بەرىك ساقتاپ، جاپا ـ ماشاقاتتان جاسقانبادى. بۇگىنگى تاڭدا رۇان سى ـ يا سياقتى توڭىرەكتىڭ ئتورت بۇرىشىنان كەلىپ شەكارا وڭىردە باس قوسىپ، كۇرەس حيكاياسىن جازىپ جاتقان جاس كۇشتەر بارعان سايىن كوبەيۋدە. 2020 ـ جىلدان بەرى تەك جۇڭگو مۇناي داشۇەسى (بەيجيڭ) قارامايلى مەكتەپ رايونىنىڭ وزىنەن وقۇ تاۋىسقان 700گە تاياۋ ادام شينجياڭعا تامىر تارتۇدى تاڭداپ، ەڭ تاماشا جاستىق ورالىن باتىس بولىكتەگى قۇتتى مەكەندە جالىنداتتى.

اۋىلداستاردى باستاپ ئارى كوپ، ئارى ساپالى استىق ەكتى

[باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسى] "جاستار قوعامدىعى ەڭ جالىندى، ەڭ الىمدى، ەڭ العاباسار قاۋىم، ولاردا وبيەكتيۋ دۇنيەنى وزگەرتەتىن، قوعامنىڭ العا باسۋىن ىلگەرىلەتەتىن تەلەگەي كۇش بار" ـــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ 2022 ـ جىلى جۇڭگو كوممۇنيستىك جاستار وداعى قۇرىلعاندىعىنىڭ 100 جىلدىعىن قۇتتىقتاۋ جينالسىندا سويلەگەن سوزىنەن.

[جاستىق حيكايىسى] سەبەزگى جاۋىن جاۋىپ تۇر. تۇنگى ساعات 10 بولعان كەز، شۇي شۇيدۇڭ شاتىر الىپ، تۇندەلەتىپ تاجىريبە اتىزنا باردى، "قازىر ئدان العان ئبيدايدىڭ جاپىرىلىپ قالۇنان الاڭدايمىن".

شۇي شۇيدۇڭ جوعارى مەكتەپتەن وقۇ تاۋىسقان سوڭ اۋىلنا قايتىپ 5 جىل ەگىن ەكتى. انحۇي ولكەسى فۇياڭ قالاسى تايحى اۋدانىندا ونىڭ اتاسى شۇي زۇڭشياڭ 1200 مۇدان استام جەردى اينالىمعا سالعان جەرگىلىكتى ورىندىعى تانىمال استىق ەگۇ مايتالمانى. مۇنىڭ ىشىندە 300 مۇ تاجىريبە اتىزىندا علمي زەرتتەۋ ورنىنىڭ سۇرىپتالعان سورتتى تۇقمى ەگىلگەن، بۇل جەر شۇي شۇيدۇڭنىڭ ئس تىندىرۇ ئورىسى سانالادى.

كۇن شىجعان دىستق، شۇي شۇيدۇڭ ئشي قالپاق كىيىپ اتىزدا جۇرەلەي وتىرىپ، ئبيداي ماساعىن الاقانىنا سالىپ سىبىرلاي ساناۋدا. ئبىر قاتارىن ساناپ بولعان سوڭ ئبىر رەت ەستەلىككە الىپ وتىرادى. "تاجىريبە اتىزى بەينە باسەكە مايدانى سياقتى، ئار ئتۇرلى داقىل سورتتارى وسى ارادا باسەكەگە تۇسەدى. بىيل تاعى ئبيدايدىڭ 30 نەشە جاڭا سورتى ەگىلدى"، ـ دەدى شۇي شۇيدۇڭ: جاقسى شققان سورتقا جوعارى ئتۇسمدى ساپالى بولۇىن كوزدەپ، ەگۇ تەحنيكاسى جاعىندا ئتۇينىدى تۇردە تاجىريبە جۇرگىزەمىز.

وسى تەكتەس تاجىريبە ساندى مالىمەتتەرىن جيناۋدى شۇي شۇيدۇڭ جارتى ايدا ئبىر رەت دىستەيدى. كوكتەمدە كۇنەمەن تالاسپ، جازدا ساعاتپەن جارىسادى. شجعان دىستقتا تەرىسى كۇيىپ، كيىمى قايتا ـ قايتا تەرگە مالشىنىپ، بالاعىنا ئبيدايدىڭ قىلتانى كىرىپ، ايىعىن تارام ـ تارام سىزىپ كەتسە دە، "95 ـ جىلدارىدىڭ تۇلەگى" بولعان ول مۇنى تىتتەي دە ەلەڭ قۇرلى كورمەدى.

2022 ـ جىلى ساپالى تۇقىم مەن ئونىمدى ئتاسىلدى سايكەسترۇدىڭ ارقاسىندا، شۇي شۇيدۇڭ وتباسىنىڭ مۇ باسىندىق ئبيداي ئونىمى ەڭ جوعارى بولعاندا 800 كيلوگرامنان استى، بىيل جىل باسىنان بەرى تايحى اۋداندىق ئرى استىق ەگۇشىلەر قوعامىنىڭ باس حاتشىسى بولىپ سايلانعان شۇي شۇيدۇڭ ئبيدايدىڭ وسۋىندەگى شەشۇشى بۇىندىردا ەگىن باپتاۋ تەحنيكاسى جونىندەگى 5 رەتكى باۋلۇ قىمىلىن جانە جۇمىس باسىندا كوزدەن كەشىرۇ جىنالسىن ۇيىمداستىردى. "3 ـ ايدا ئبيداي تۇپتەنە باستايدى، ناقتى جاعدايعا قاراي ئدارى دايىنداپ، جاپىراق تىڭايتقىشىن كوبەيتە شاشۇ كەرەك"... وسى تەكتەس تەحنيكالىق نازىك بۇىندىردى ول اناعۇرلىم كوپ شارۋا وتباسىلارىنا ۇيرەتتى.

تاپسىرمانى ەستە بەرىك ساقتاپ، باتىلدىقپەن بورىش ارقالادى. 5 جىلدىڭ الدىنداعىمەن سالىستىرعاندا، شۇي شۇيدۇڭ بىرتىندەپ دىسلىپ، كەمەلىنە كەلدى، ول اۋىلداستاردى باستاپ ئارى كوپ، ئارى ساپالى استىق ەگىپ، مەملەكەتتىڭ استىق حاۋىپسىزدىگىنە ۇلەس قوستى.

علىم ـ تەحنيكادا قۇاتتى ەل بولۇ "بولاشاقتىق ۇادەسىنە" تالپىندى

[باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسى] "جاستاردىڭ ومىردەگى نىساناسى بىردەي بولمايدى، كاسپىتاڭداۋىندا دا پارىق بولادى، ئبىراق كىشكەنە ئوزىن ۇلكەن وتانمەن، ۇلكەن حالقپەن توعىستىرىپ، داۋىرمەن قادامداس، حالقپەن تاعدىرلاس بولعاندا عانا، ئومىر قۇنىن ئتىپتى جاقسى جۇزەگە اسىرا الادى، ئومىر ورەسىن وسىرە الادى" ـــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ 2019 ـ جىلى 4 ـ مامىر قوزعالىسىنىڭ 100 جىلدىعىن ەسكە ئتۇسىرۇ جىنالىسىندا سويلەگەن سوزىنەن.

[جاستىق حيكايىسى] كۇن شايداي اشىق، اۋا تولى سايالى اعاشتار كولەڭكەسىن ئتۇسىرىپ تۇر. 5 ـ ايدىڭ باسىندا جۇڭگو ىلىم ـ تەحنيكا داشۇەسىنىڭ مەكتەپ اۋلاسىندا كوكتەم لەبى ەسۋدە. جۇڭگو علىم اكادەمياسى ميكرو ماگنيتتىك رەزونانىس ئتۇيىندى تاجىريبەحاناسىندا "90 ـ جىلدارىدىڭ تۇلەگى" تەتە اعا زەرتتەۋشى ۇاڭ مىڭچي تەرەزەنىڭ سىرتىندا كورىنىستى تاماشالاۋعا مۇرساسى جوق، ول بار زەيىن ـ زەردەسىمەن ولشەۋ جۇرگىزىپ، ەستەلىككە الۋمەن قاربالاس.

ميلليمەتر ۇلكەندىگىندەگى چىپتى ولشەۋ تاقتاسىنا ەپىەن قويىپ، شەشۇشى سانعا قاداعالاي نازار اۋدارىپ تۇر. ەلەكترۋندى ساندى مالىمەت شعا كەلگەندە كوڭىلى ساباسىنا ئتۇستى. "تولىمدى، يقۇاتى تولىمدى بولدى"! تۇيىلگەن قاباعى جازىلىپ، كەلەسى قادامداعى تەكسەرۇدى باستادى.

ۇاڭ مىڭچي ولشەپ جاتقان الماس سەنسور ـــ كۇانتىتىق دالدىكپەن ولشەنەتىن وزەكتى بولشەك. كوپ جىلدىڭ الدىندا جاساۋ تەحنولوگياسىنىڭ تىزبەگىن يگەرمەگەندىكتەن، كوپتەگەن قاتىستى كۇانتىتىق جوعارى دەڭگەيدەگى اسپاپتاردىڭ بارلىعىن باسقالاردان سۇراپ الا تۇرۇعا نەمەسە ساتىپ الۋعا تۇرا كەلەتىن. دۇ جياڭفىڭ اكادەميكتىڭ باساۋىندا، جاس وقۇشىلاردان قۇرالعان ۇجىم ىسكە نولدەن باستاپ كىرىسىپ، دەربەس قامال الىپ، وزدەرى جاساپ شعۇعا بەل بايلادى.

ئتول جاساماپازدىق جاراتۇدا كوپتەگەن قيىنشىلىقتارعا ئدوپ كەلدى. "الماس سەنسور جاساۋعا قاجەتتى يون كىرگىزۇ ەنەرگياسى، ئسوز جوق، 5000 ەلەكترون ۇولتتان تومەن بولۇى كەرەك، الايدا ول كەزدە ەل ىشىندە بۇل شارتقا ۇيلەسەتىن اسپاپ دەرلىكتەي تابىلمايتىن". ول كەزدە جاڭا عانا تاجىريبەحاناعا كەلىپ دوكتورلىق وقۇعا تۇسكەن ۇاڭ مىڭچي اسپاپ جاساۋعا جانە سناقتان وتكىزۇگە جاۋاپتى ەدى. ول قىزمەتتەستەرىمەن بىرگە قىرۇار ماتەريال اقتارىپ، كوپ امال سىناپ كورىپ ئجۇرىپ، اقىرىندا اۋىل شارۋاشىلىعىنداعى تۇقىم جەتىلدىرۇگە پايدالاناتىن اسپاپتى جاساپ شعىپ، جوبانىڭ تالابىنان شقتى. ولار تاعى فوتو اپپاراتتىڭ فوتو قاقپاقشاسىنان شابىت الىپ، اسپاپقا مەحانيكالى قاقپاقشا ورناتىپ، كىرگىزىلەتىن يون مولشەرىن دالمە ـ ئدال مەڭگەردى.

تاجىريبە جاسادى، ئساتسىز بولدى، تاعى تاجىريبە جاسادى... 3 جىل ۇاقتىتا ۇاڭ مىڭچي مەن ۇجىم ەل ىشىندەگى الماس سەنسور جاساۋدى جوقتان بارلىققا كەلتىردى.

الماس سەنسور جاساۋدىڭ تۇتاس تىزبەكتى شەبەرلىگىن يگەرگەن سوڭ، ەل ىشىندەگى تۇڭعىش "يمپۇليستى ەلەكترۋندى پاراماگنيتتىك رەزونانىستىك سپەكترومەترى" زەرتتەپ جاساۋدى، حالقاراداعى تۇڭعىش "كۇانتىتىق الماس اتوم كۇشى ميكروسكوبىن" زەرتتەپ جاساپ، "ئداساتۇرلى تەحنولوگيادا، تەحنيكادا ئتۇس ورتالعىن جاساۋداعى دالدىك جەتپەۋ" سىندى حالقارالىق قيىن ماسەلەنى شەشتى... وسىنداي نىسانالار وسى تاجىريبەحانادا ىسكە اسىپ، ۇلى مۇرات ارقالاعان كوپتەگەن جاس علمي زەرتتەۋشىلەر كۇانت دۇنيەسىنە اتويلاپ كىردى.

تاپسىرمانى ەستە بەرىك ساقتاپ، باتىلدىقپەن باسىپ وزدى. تاجىريبەحانانىڭ مۇشەلەرى اناعۇرلىم جوعارى نىسانانى كوزدەپ، بار بولۇدان ۇزدىك بولۇعا دەيىنگى سەرپىلىستى جۇزەگە اسىرۇعا تالپىندى. ۇاڭ مىڭچي دا اناعۇرلىم بايسالدى دا سەنىمدى تۇردە بىلاي دەدى: "كۇانت ىلىم ـ تەحنيكاسىنداعى 'ادام ايىق باسپاعان وڭىردە' نزدەنىپ، ىلىم ـ تەحنيكادا قۇاتتى ەل بولۇعا ۇلەس قوسۋدى ومىرىمدەگى ەڭ قۇندى ئس دەپ قارايمىن".

(شىنحۇا اگەنتتىگىنىڭ 5 ـ ايدىڭ 4 ـ كۇنى بەيجيڭنەن بەرگەن حابارى)